

**“Баш иябез
Бөек елларга”**

1941-1945

**Бөек Ватан сугышы
елларындагы
тыл ветераннары
турында Хәтер альбомы**

**Шекше, Алан – Елга,
Сәрдә авыллары
ветераннары**

Хөрмәтле авылдашлар!

Дәһшәтле еллар кичергән өлкәннәребезнең үткән хатирәләрен барлау, ул чорларны тарихта калдыру, исемнәрен мәңгеләштерү, алар кичергәннәрне киләчәк буыннарга тапшыру – һәркемнең изге бурычы. Әлеге максаттан районыбызда **“Баш иябез Бөөк елларга”** дигән хәтер альбомы эшләнелә. Һәр авылдашыбызның данлы үткәне турында хатирәләр альбомда урын алырга тиеш. Бу тарих өчен бик кадерле ядкарь.

Тыл геройлары1932 елның 9 маена, сугыш чоры балалары 1932 елның 10 маеннан 1945 елның 2 сентябренә кадәр туганнар турында кемдә нинди мәгълүмат, фотолар бар мәктәпкә Габделхакова Гөлгенәгә, Махмутова Гөлнурга тапшырырга. Кулъязмалар компьютерда жыела, фотолар сканерланып үзегезгә кире тапшырыла. Әлеге изге гамәлдә һәркем үз өлешен кертеп, тыл ветераны, сугыш чоры баласы булган әти-әнисе, туганнары, якыннары хакында кечкенә генә мәгълүматның тарих өчен зур хәзинә икәннен онытмыйк.

**Авыл советы жирлегә.
Мәктәп дирекциясе.**

Хәтер. Әйтәләр бит, хәтерне чистартылмаган кое кебек дип. Хәтер сакмасын өчен без аны сафландырып торырга, хәтердәге хәтирәләрне киләчәк буыннар хәтеренә кертергә тиешбез. Бу безнең вәждән эше. Кеше фани дөньядан китү белән яшәүдән туктамый, ул аны белүче кешеләр хәтерендә яши, ул әле аны белүче кешеләрдән ишеткән кешеләр хәтерендә дә яши. Бу фәлсәфи фикерне дә онытмыйк. Шулай булгач бу альбом буыннар чылбырында, нәселләр шәжәрәсендә әһәмиятле божра да булып хезмәт итәчәк бит әле. Һәм, ниһаять, хәтер сакланса, авылның истәлек ядкарьләре сакланса, авыл да сакланыр дип әйтәсе килә. Менә нинди илаһи көчкә ия булачак бу Хәтер альбомы.

Бу Хәтер альбомы нәрсә бирә, нәрсәгә кирәк инде ул диючеләр дә очрый. Бу альбомны чыгару бик кирәк, изге эш ул. Аның беркемнең дә хәтере калмаслык итеп язылуы үзбездән тора, авылдашлар. Әле бу эш тукталмый дәвам итәчәк. Әлегә Хәтер альбомына кермәгәннәр турында язмалар көтәбез.

Таһирова

Зәкия

Сәйфулла кызы.

(12.03.1924 - 2016)

Рәхәт балачак.

Сәйфуллина Зәкия Сәйфулла кызы 1924 елның 12 мартында Саба районы Шекше авылында туган. Ул әтисе Сәйфулла, әнисе Сәйдәнең 3 нче балалары була. Ике абыйсы – Насыйбулла, Гайфулла исемле. Алар гаиләдә барлыгы 10 бала булалар. Ишле балалы гаилә булсалар да, Зәкия апаның балачагы күңеленә искиткеч бер рәхәт, күңелле вакыйгаларга бай булып исендә калган. Гаилә бик тату, тырыш.

Зәкия апаның әтисе, 1914 елгы беренче бөтендөнья сугышында, аннан соң гражданнар сугышында катнашкан кеше буларак, заманында алдынгы карашлы, тормышны төптән аңлап иш итүче кеше була. Шекше авылында ул беренчеләрдән булып авыл советы оештыруда катнаша. Ветеринария курсларын тәмамлый. Сәйфулла абый сугышка кадәр Кызыл Армия өчен атлар үрчетү белән шөгыльләнә. Үрчем күп алып, яхшы итеп тәрбияләп, Кызыл Армиягә күп атлар жибергәнә өчен, аны Мәскәү шәһәренә бүләкләргә чакыралар. Калинин аның кулын кысып (*Михаил Иванович Калинин (7 (19) ноября 1875 — 3 июня 1946) — советский государственный и партийный деятель. В 1919 году Л. Д. Троцкий назвал его «всероссийским старостой»...*) Мактау Грамотасы, үзенә пальто тышлыгы, хатыны Сәйдәгә пальто тышлыгы һәм яшел парчадан күлмәкле материаллы тапшыра. Аннан кайткач, районга хатыны Сәйдә апа белән чакырып кунак итәләр, “Районның данын күтәрдең,”- дип рәхмәт әйтәләр. Район газетасына мәкалә язып чыгаралар. Зәкия апа әтисе эшләгән ат абзарының колхоз ат абзарларыннан аерымрак торуын һәм бары тик әтисе кулына килә торган бик яхшы кара айгырны зур бер хатирәләр итеп исенә төшерә. Кара айгырны утарга чыгарганда, балалар: “Кара айгырны чыгарганнар,”- дип берберсенә хәбәр итеп, Вәли тау башына жыелып карап торганнар.

Зәкия апаның әнисе Сәйдә Кукмара районы Камышлы авылы кызы, бик тырыш, эшчән, галәмәт сабыр, киң күңелле, аш – суга бик оста булган. Әнисенә туган авылына кунакка барулары Зәкия апаның күңел түрендә сөөнечле бер рәхәт мизгелләр булып саклана. Ул әле дә әти-әнисен, туганнарын сагынып, юксынып, күрәсе килеп гомер итә. Зәкия апа бала чагын “Бик рәхәттә үттә,” – дип искә ала, Шекше тулы булмаган урта мәктәбен тәмамлай, сугышка кадәр кырчылык бригадасында эшли.

Сугыш чоры.

Бөөк Ватан сугышы башланганда, Зэкия апага 17 яшь тулган була. Ул сугыш башлану хэбәрен авыл хатын – кызлары белән басуда чүп утаганда ишетә. Матур гына барган авыл тормышы тамырдан үзгәрә. Дошманга каршы көрәшкә күтәрелә. Ачлы – туклы, йокысыз – ялсыз тормыш башлана. Зэкия апа сугышның беренче көннәреннән үк фронт атлары өчен печән әзерләү эшенә кушыла. Алар әзерләгән печәннәрен, атларга төяп, Вятские Поляны шәһәре пристаненә илтәп тапшыралар: Габелхак, Фатхулла, Ситдыйк абыйлар, Сәйфетдинова Сәйдә, Фатхуллина Гафифә, Бибижамал апалар, яшүсмер кызлардан Шакирова Бикә (фельдшер Ләйсәннең әнисе), Сайфуллина Зэкия баралар. Зэкия апа белән Бикә апа әле бу вакытта юньләп ат дилбегәсе дә тота белмиләр. Беренче печән алып баргана, алар икесе кире кайтканда өлкәннәрдән аерылып адашып калалар. Чакка-көчкә караңгы төшкәндә әнисенең туган авылы Камышлыга кайтып куналар. Икенче көнне кайтканда, Комар юлына чыгабыз дип, Лесхоз юлы белән китәләр. Аларны урман эчендә бер карт туктатып: “Кая барасыз оланнар?” – дип сорый. Аларның адашканын аңлап, Комар авылы күренгәнче озатып куя. Кызлар авылга кайтып кергәндә, аларны эзләргә чыгарга халык жыелган була. Сугыш башланганда, Зэкия апаның иң өлкән абыйсы Армия хезмәтендә була, шуннан сугышка керә. Тракторчы булып эшләүче 1922 елда туган абыйсы Гайфулла, сугыш башлануга, дошманга каршы сугышка китә. Шекше авылыннан, йортта калган балаларын карарга каенанасы, каенатасы булган, яшь таза киләткәннәр: Сәйфетдинова Сәйдә, Фатхуллина Гафифә, Бибижамал апа һәм яшь кыз Зэкия апа Апас якларына окоп казырга баралар. Иртә таңнан алып кара төнгә кадәр ачлы – туклы кара хезмәт куялар алар. Мәңгә декабрь ае да килеп житә, кискәк 40С салкыннар башлана. Аягына чабата киеп киткән Зэкия апа авырый башлый, ике аягы да шешә, аны кайтарып жибәрәләр. “Авылда, өйдә Сабадан Фатыйма врач килеп дэвалады,” – дип искә ала Зэкия апа. Бу вакытта Азин МТС ында тракторчылар курсы эшли башлаган чор. Анда укуга Шекшәдән Сиражиева Гыйлминур Салих кызы, Насырова Наҗия (Мулла кызы), Шәрифә апа укый башлаган булалар. Алар янына Зэкия апа да килеп кушыла. Көн саен Азинга барып – кайтып йөриләр. Алар белән Сәрдәдән Фәгыйлә, Фәрхинур, Маһинур, Бәдәр исемле кызлар, Алан –Елгадан Мөнәвәрә (Хамидуллин Фидәилнең әнисе), Миннегөл (Гарифулла абый хатыны), Гөлбану (Йөзлебикә апаның әнисенең кыз туганы) исемле кызлар укый, Алан –Елгадан Гайфиев Мәгъсүм исемле яшүсмер малай да була. Ул, 17 яшь тулгач фронтка китеп, шунда һәлак була. Аларны сугыштан яраланып кайткан Олыяз егетә Миңһаж укыта. Ул аларга газогенераторлы шакмак ягып йөри торган Колесный тракторын өйрәтә. Уку тәмамлангач, алар тракторларны ремонтлый, кыр эшләренә әзерли башлыйлар. Механик Ислам абый житәкчелегендә авыл кызлары тракторда эшләргә, ремонтларга өйрәнәләр, көнне төнгә ялгап эшлиләр. Шуның өчен Ислам абыйның бронь белән сугыштан калдырган булалар. Аннан соң ул сугышка китеп һәлак була, хатыны Бану апага балалары Рифкәтә, Фалиянур ятим калалар.

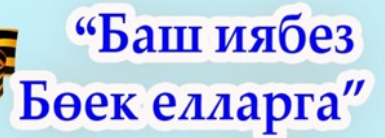
1942-1943 елның кышында Зәкия апа Шәрифә апа, Сәрдәдән Фәгыйлә , бертуган Маһинур, Бәдәр (Сәләхетдин абзый кызлары) , Олыязан Рәшидә, Минневафа исемле кызлар белән Биектау районы Чабакса (Чебакса) авыл хужалыгы училищесында укыйлар. Монда аларны, хәзерге тел белән әйткәндә , киң профилле механизатор итеп әзерлиләр. Эчке ягулы двигательле дизель тракторын , комбайнын да һәм башка барлык төр авыл хужалыгы техникасын да өйрәнәп чыгалар. Чабаксада уку чорында Зәкия апа, Шәрифә апа , Олыяздан Рәшидә апа , Минневафа апа бер квартиrada торалар. Квартира хужасы рус хатыны малае сугышта, килене, бәләкәй малай оныгы белән яшәгән. Зәкия апа аны бары тик яхшы яктан гына искә ала: “Беркайчан каты эндәшмәде, мич яккач , чуен белән безгә дә “Болтушка” пешерә иде,-ди. Алар “Болтушка”ны укудан кайткач кич һәм иртән ашаганнар. Училищеда көндөз “Кәбестә чәе” ашаганнар. “Болтушка” арыш оныннан һәм өшегән бәрәңгедән әзерләнгән. Өшегән бәрәңге өй алдында торган, юып, кабыгы белән бөтен килеш балтушка да пешерелгән.

Укуларын тәмамлагач, кызлар тагы тракторлары янына эшкә кайтканнар. Басуда кыр эшләре тәмамлангач, таркторлар Азин МТСына кайтарыла. Кызлар аны шунда ремонтлыйлар. Ремонтлап булмаганнырын Саба МТС ында, Биектау районы Уса МТСына алып барып ремонтлый торган булалар. Мәсәлән , Зәкия апа Шәрифә апа белән Усадка трактор головкасын ремонтларга алып барганнырын яхшы хәтерли. Ул бик авыр булган. Товарный поездан төшөп калгач, кызлар, янәшә басып , аны жылкәләренә куеп, Усадка кадәр 7 км күтәрәп барганнар. “Жылкәләр суелып беткән иде аны күтәрәп йөрөп, тигез атламасаң, тагын да авыр иде,”- дип искә алды Зәкия апа. Шулай да кыш көне күп вакытлары Азин МТСында ремонтта үткән механиклары Сабитов Халит абый киң күңелле бик яхшы кеше булган. Төрле авылдан жыелган тракторчы кызларны Зәкия апа яхшы хәтерли Түбән Симет авылы кызы Мәдехия апа бик матур жырлаган, Сабабаш авылы кызы Хәдичә трактор астына кереп ремонтлаганда үпкәсенә суык тидергән һәм шуннан үлгән. Менә шундый хәтирәләрен дә барлый Зәкия апа.

Язгы кыр эшләреннән кара көзгә кадәр алар көнен дә төнен дә эштә булганнар. “Төнлә белән трактор уты яктысына буразнада ак бүреләр күп йөриләр иде. - дип искә ала Зәкия апа. -Шуңа күрә яныбызда һәрвакыт лом йөрттек”,- диде ул. Андый вакытта трактор сүнөп калса бик куркыныч булган. Суы бетеп тә сүнгән. Андый вакытта салам эскертенә куыш ясап кереп кунганнар, яки тракторларынан бөтенләй чыкмаганнар.Сугыш беткәч, ул ак бүреләр безнең яктан юкка чыгалар. Зәкия апалар бер Шекше авылы кырларында гына эшләмәгәннәр, төрле авыл басуларында да эшләгәннәр.

1943 елның 9 октябре көнне Зәкия апаның әнисе озакка сузылган авырудан соң, 43 яшендә вафат була. Иң кечкенә малаена 6 гына яшь булган. Шуннан соң Зәкия апаның аеруча үзәк өзелгән көннәре килә. Ике абыйсы фронтта, өйдә әле 4 энесе, 2 сеңлесе бар.

Мәжбүри рәвештә диярлек авыл советы итеп куелган этисе өйгә кайтып та керми диярлек.Өлкән бала буларак, балаларны карау да Зәкия апа жылкәсендә.

Бүлэклэрe

1. Указом Президиума Верховного Совета СССР от 6 июня 1945 года награждена медалью «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
2. Указом Президента Российской Федерации награждена юбилейной медалью «50 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
3. ТР Президенты исеменнэн 1941-1945 еллардагы Бөөк Ватан сугышында Жинүнең 55 еллыгы хөрмәтенә Татарстан Республикасының истәлек билгесе белән бүләкләнә.
4. Указом Президента Российской Федерации награждена юбилейной медалью «60 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
5. Указом Президента Российской Федерации награждена юбилейной медалью «65 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
6. Указом Президента Российской Федерации награждена юбилейной медалью «70 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»
7. От имени Президиума Верховного Совета СССР Указом Президиума Верховного Совета ТАССР от 30.12.1957. награждена медалью «Медаль материнства» I степени.
8. От имени Президиума Верховного Совета СССР Указом Президиума Верховного Совета ТАССР от 30.12.1961. награждена медалью «Медаль материнства» II степени.
9. От имени Президиума Верховного Совета СССР Указом Президиума Верховного Совета ТАССР от 30.12.1961. награждена орденом «Материнская слава» III степени.

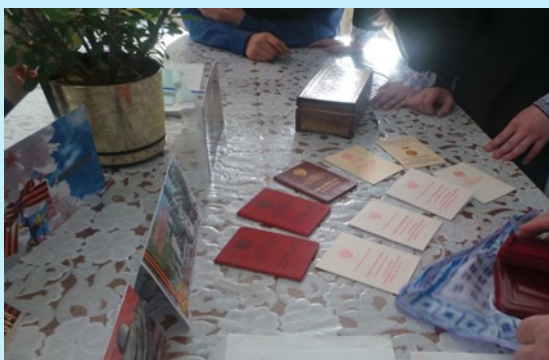

Йомгаклау

Без, 5 нче класс укучылары, класс житәкчесез Зөлфия Фоатовна белән 2015 нче елның 13 нче апрелендә Зәкия апаларда кунакта булдык. Зәкия апа үзе һәм кызы Римма безне бик жылы каршы алдылар. Зәкия апа бик теләп үзенен истәлекләре белән уртаклашты, үзенен хезмәтләре өчен бирелгән медальләрен, Рәхмәт хатларын күрсәтте.

2016 елда Зәкия апа вафат булды, Шекше зиратына җирләнде.

Зәкия апаның
кызы Римма апа

“Баш иябез
Бөөк елларга”

Зайнагыев Мөхәммәтхан

Зайнагетдин улы

(1930- 2015)

Зайнагыев Мөхәммәтхан Зайнагетдин улы 1930 елның 20 ноябрендә Шекше авылында крестьян гаиләсендә туган. 1938 елдан 1945 елга кадәр Шекше 7 еллык мәктәбендә укый һәм бер үк вакытта сугыш чорында “Якты юл” колхозында төрле эшләрдә эшли: ат көтүе көтә, басуда жир тырмалый.

1948 елда аны Пермь ягына ФЗО га жиберәләр. Ул анда ташчы һөнәрен үزلәштерә һәм, укып бетергәч, ташчы булып төзелештә эшли. 1953-1955 елларда совет Армиясендә Мурманск шәһәрендә хезмәт итә. 1955 елда армиядән кайта һәм Казанда дары заводына эшкә урнаша. Анда ул 1958 елга кадәр шофёр булып эшли. 1958 елда, эти-әнисе ялгыз булганлыктан, авылга кайтып, пенсиягә чыкканчы, ягъни 1990 елга кадәр, “Ирек” колхозында шофёр булып эшли. Хатыны Дулкыния белән бер кыз, бер малай тәрбияләп үстерәләр, 6 оныгы, 4 оныкчыгы бар. 2015 елның май аенда вафат була һәм Шекше авылы зиратына күмелә.

Фазылова

Фәүзия

Исламгәрәй кызы

Сугыш башланганда ,Фәүзия апага 13 яшь була. Ул, аягын сындырып, өйдә тора. Барысы да эштә , ул тәрәзә төбөндә урамга карап утыра. Шул вакыт урамда елашкан, кычкырышкан тавышлар ишетелә. Озак та үтми ,елап ,апайлары кайтып керә. “Сугыш башланган!”- дигән кайгылы хәбәр житкерәләр алар. Сугышның беренче көннәреннән үк авылдан сугышка ир-атлар китә башлый. Клуб каршысына жыелып, сугышка китүчеләрне бөтен авыл халкы озатып кала, кайсы яшь баласын күтәргән, кайсы корсаклы, барысы да елап кадерлеләреннән аерылалар. Фәүзия апаларның да әтисе, 5 баланы хатынына калдырып, сугышка китә. Каралты кура тирәсендәге, колхоздагы бөтен эш хатын-кызлар, балалар жылкәсендә кала. Фәүзия апа да 1942 нче елда тракторда эшли башлый. “ Алны-ялны белмичә эшләдек, авыр дип тормадык. Аллага шөкер, ач булмадык, ике апам да эшләде, миңа да эшләгәнгә ашлык бирәләр иде”, –дип исенә төшереп сөйли ул. Этиләреннән сирәк кенә булсада хатлар килеп торган. Фәүзия апаның әниләренең йөрәге авырту булган, шунлыктан бөтен авырлык өч кызга төшкән. 1942 нче елның азында сугыштагылар өчен жылы киём, носки, би-яләй хәзерләп жибәрү эшен башлап жибәрәләр. Сугышчылар өчен бәрәңге пешереп, аны мичтә киптереп тапшыралар. Жиңү көннәрен якынайту өчен, көчләреннән килгәннең барын да эшлиләр. “Басуда тракторда эшләп йөри идем, энем белән сеңлем, минем янга йөгереп килеп, сугыш беткәннен әйттеләр,”-дип искә ала ул Жиңү көне хакында. Сугыш бетеп, озак та үтми, аларның этиләре кайта.

Ситдикова

Хәмидә

Хәмидә апага сугыш башланганда 14 яшь була. Колхозның иң авыр эшләрен башкарырга туры килә аңа. Урман кисәргә жибәрүләрен, анда күргән авырлыкларны, ачлык-ялангычларны искә ала ул. “Ходай без күргәннәрне сезгә күрергә язмасын,”-дип теләкләр тели. Ватан азатлыгы хакына барлык авырлыкларга чыдаганнар, фронтны азык-төлек, киём-салым белән тәэмин итү өчен, көнне төнгә ялгап эшлэгәннәр. Жылы оекбаш, бияләйләр бәйләп, фронтка жибәргәннәр.

Фотода: Хәмидә апа,
Газизова Әминә апа

Хәмидә әби белән очрашуда
6 нчы класс укучылары
Зиннатов Айзат, Галимуллин
Булат, класс житәкчеләре
Амирова Л.Ф

13 апрель, 2015

Шаулый жирдә, гөр килә даныгыз,
Сезгә иң зур рәхмәтебезне барлыйбыз.

Яшәгез сез озак,
Туган илнең батыр кызлары.

Фатхуллин Тимербай Бари улы

Фатхуллин Тимербай Бари улы 1931 елның 22 августында Саба районы Шекше авылында туа. Сугыш башлангач, 12 яше тулган кечкенә генә Тимербай абый, үз көчен кызганмыйча, колхозда төрлө эшләрдә эшли башлый. Сугыш тәмамланган соң, «Ирек» колхозына тиммерчелеккә эшкә килә һәм пенсия яшенә кадәр шушы һөнәренә тугрылыклы кала. Аның тырыш хезмәтен дә тиешенчә бәялиләр: 1978 елның 30 мартында Фатхуллин Тимербай абый 3 дәрәжә «Хезмәт даны» ордены белә бүләкләнә. 1990 елның 15 августында аңа «Хезмәт ветераны» исеме бирелә. Тимербай абыйның туган колхозга, туган илгә тырышып хезмәт итүе югалмый. Бу турыда аның күпсанлы медальләре дә сөйли. Тимербай абый пенсиягә чыккач та тик тормый, балалар бакчасында котельняда хезмәт күрсәтә. 1959 елда Тимербай абый күрше Алан-Елга авылының чибәр кызы –Найлә апа белән тормыш корып жибәрә. Аларның бер-бер артлы мәхәббәт җимешләре: Райлә, Сәрия, Назыйм дөньяга аваз сала. Бүгенге көндә алар үз тормышлары белән матур гына яшиләр: Райлә Балтач районы Таузар авылы мәктәбендә балаларга татар теле һәм әдәбияты серләрен өйрәтә, Сәрия -Балтачта балалар бакчасында, ә Назыйм Сабада эшли. Балалар әти-әни йортына сукмакны суытмыйлар, һәрчак ярдәм итеп яшиләр. Бүгенге көндә алар һәр туган көнгә куанып, булганына шөкер итеп, тигезлектә яшиләр. Алдагы көннәрендә тигезлектә, сәламәтлек белән яшәргә насыйп итсен аларга.

Фатхуллиннар: Тимербай абый, тормыш иптәше
Найлә апа, уллары Назыйм

Автор: Шекше урта мәктәбе 7 класс укучылары,
класс җитәкчесе Назирова Д.А.

2015 ел

Мирасова (Гыйльфанова)

Наилә Нурислам кызы

Мирасова Наилә Нурислам кызы 1932 нче елның 19 маенда
Саба районы Олыяз авылында дөньяга килә.

Бөөк Ватан сугышы башлангач,этиләрен сугышка алалар. Ел ярымнан “Батырларча һәлак булды” дигән өчпочмаклы “кара кәгазь” килә. Этиләре минага элгеп вафат була. Шулай итеп, эниләре 4 бала белән тол кала. Авыр сугыш елларында ике сәңдесе ачылыктан үлә.

Балачагы турында ул ачынып болай дип сөйләде: “ Ач идек. Эни, безне кызганып, басуда урак урган жиреннән эз-эзләп арыш алып кайтып уып ашата иде. Бервакыт кемдер күрәп хәбәр иткән .Өйгә килеп тентү үткәрделәр дә энине ,Олыязда күргәзмәдә суд ясап, 5 елга ябып куйдылар. Энине бик сагындык. 1 класста укучы энем, энине эзләп, поездга утырып киткән. Аны, поезддан төшереп, балалар йортына урнаштырганнар, соңрак өйгә кайтардылар. Икебез дә кечкенә идек, бик курка идек. Мәүбә тәтә безне эни кайтканчы үзендә яшәтеп торды. Үзем сугыш елларында Пүкәл артелендә эшләдем, яшен житми дип карточка ачмадылар, авылдаш апаларга бүрек эчлекләре тегештем. Биш елдан энине кайтардылар. Тамагыбыз туя башлады. Аякта үрелгән чабата иде.” Наилә апаның хәтерендә бер вакыйга аеруча уелып калган: “Авылда мал тотучылар бар иде. Малларга да ашарга юк иде, алар да үлә башлады. Нәгыйм абый шул малларны үлөксә базына ташый иде. Күрше малае Шәйми белән, ачылыктан нишләргә белмичә, олау артыннан: “ Берсен генә бир инде, берсен генә бир инде,”- дип, йөгерә идек. Яз житкәч, кычыткан, какы ашап юана идек.

Бүгенге көндә Наилә апа кадерле эни, әби булып улы Рафис, килене Люция тәрбиясендә яши.

Наилә апа белән очрашуда 2 нче класс
укучылары Арсланова Айзилә, Яруллина
Ильмира, Хөсәенова Ильмира .

Класс житәкчеләре Зиннатовә Э.Ш

“Баш иябез
Бөек елларга”

Шакиржанова Гөлниса

Шакиржан кызы

(14.01.1902 - 12.10.1987)

Шакиржанова Гөлниса Шакиржан кызы 1902 елның 14 январенда туган. Гөлниса апа унбер бала тапкан, дүртесен сабий чакта ук югалткан. Жидесен исән-сау үстергән. Балалар үстергәндә, тормышлары сугыш чорына туры килә. Язгы чәчү вакытында чана белән симәнә орлыгына Өчнәрәткә барганнар. Симәнә орлыгын су чыккач кына бирәләр. “Барып кайтканчы чабаталар таралып бетә иде,”-дип сөйли иде Гөлниса әби. Сугыш вакытында кул белән урак урып көлтә куйганнар һәм кул чабагачы белән сукканнар. Соңрак служный машинасы кайткан. Аны колхозный тракторы тартып йөргән. Трактор служный машинаны әйләндереп, ашлыкны сукканнар.” Тракторга ягулыкны ат белән Шәмәрдәннән ташый идем,”-дип сөйли иде. Тракторга салу өчен, суны да ат белән басуга алып барганнар. Ирләре сугышта булганлыктан, барлык эшне хатын-кызлар һәм өлкәнрәк балалар башкарган. Гөлниса әби улы һәм килене тәрбиясәндә яшәп, 1987 елның 12 октябрәндә вафат була. Алан –Елга зиратына җирләнелә.

1987 ел, 6 июнь, 85 яшь

1980 ел

Өстәге фотода Гөлниса апа Гайфетдин бабай белән.

Ханнанова Флера, Ринат абый кулъязмасыннан.

7.04.2016

Ханнанова Бибижамал

Залялиевна

(1906 - 01.02.1994)

Ханнанова Бибижамал Залялиевна 1906 елда Алан-Елга авылында туа. 1906 елда Ханнанов Мәннан белән тормыш коралар, 5 балалары туа. 2 балалары кызамык-чәчәктән үлә, 3 кызлары үсә. Тормыш авыр, ачлык-ялангачлык, хатын-кызлар көн-төн эштә. Уртанчы кызы Фәүзияне, ичмасам тамагы тук булып дип, Симет авылында яшәүче бабайның сеңлесе алып китә. Аларның балалары булмый. Ире трактор бригадиры була, сугышка бармый.

Бабай сугышта пленга элэгә. Сослангирда да булганнар. Әби кешеләргә атка утырып, аңа ашарга да илтеп йөргән. Бик күп михнәтләр күреп, бер күзсез, чукрак булып, үпкә чире белән әйләнеп кайта. Кайткач, аларны бик жәберлиләр. “Төнгә берләргә чакыралар иде. Бер көнне сорау алырга аны чакыралар, икенче көнне мине чакыралар иде,”-дип искә ала иде әби. Бабай үпкә белән авырып урын өстендә ятканда, әби аны карар өчен бакча башындагына урнашкан конюшняда атлар караган. 61 яшендә сугыш жәрәхәтләрәннән бабай вафат була. Әби, 86 яшенә кадәр кызы тәрбиясендә яшәп, 1994 нче елның 1 февралендә бакыйлыкка күчте. Алан –Елга зиратына жирләнде.

Гибадуллина Люция апа кулъязмасыннан.

7.04.2016

Биктимерова Сахипжамал

Мөхәмәтзакир кызы

(30.09.1904 - 5.02.1996)

Биктимерова Сахипжамал Мөхәмәтзакир кызы Татарстан АССРның Саба районы Шекше авылында 1904 елның 30 нчы сентябрнда туган. Яшь вакыттыннан колхозда эшлэгән. Шул вакытта колхозда бригадир булып эшлэгән Биктимеров Ибрайга кияүгә чыккан. Аның белән яшәгәндә 6 бала: 4 малай, 2 кыз тапкан. Бәләкәй вакытта ук 2 малае вафат булган.

1943 елның 13 нче мартында Ибрайны сугышка алып китәләр. 1944 елның 18 нче июлендә иренң үлүе билгеле була. Ул Латвиядә Лиепайский районы Кизюлдяние авылында жирләнә. Саба районы военкоматына килгән хатта язуы: сев.100м. д.Кизюльце, Лейпунский район, Литовск. ССР, братская могила. Иң олы кызы Фәүзия Латвиягә барып әтисенң каберен күрәп кайтты. Сахипжамал әби 4 баласын берүзе тәрбияләп аякка бастырган. Сугыш вакытында тормышлары бик авыр булган. Ачлыкны да, ялангачлыкны да бик күп күргәннәр. Рифкать улының бәләкәй вакытта бик каты авырганнан соң бер күзе сукурая.

Сахипжамал әби соңгы елларын балалары тәрбиясендә үткәреп, 1996 елның 5 нче февралендә Шекше авылында дөнья куйды.

Ибрагимов Фиргатъ, Айсылу кулъязмасыннан.

“Баш иябез
Бөек елларга”

Зайниева Хурбану
Дәүләт кызы
(12.09.1918 - 10.09.1997)

Зайниева Хурбану Дәүләт кызы 1918 елның 12 сентябрендә Алан-Елга авылында туган. Шекше мәктәбendә 8 класс белем алган. Мәктәпне тәмамлагач, авылда тегү артелендә эшләгән. 1938 елда Алан-Елга авылы егете Зайниев Сиразетдинга кияүгә чыга. Алар бергә 8 бала тәрбияләп үстергәннәр. Сугыш елларында колхозда атлы эштә эшләгән. Сугыш елларында эшләгән өчен, “За доблестный труд в Великой Отечественной войне” медале белән бүләкләнгән. 1968 елда лаеклы ялга чыккан. Ире Сиразетдин белән 59 ел бергә яшәгәннәр. 1997 елның 10 сентябрендә вафат була.

Улы Разих, килене Гөлнур кулъязмасыннан.

7.04.2016

Гибадуллина Мөгаллимә

Гайфулла кызы

(2.01.1910 - 23.06.2002)

Гибадуллина Мөгаллимә Гайфулла кызы 1910 елның 2 январенда Алан-Елга авылында туа. 1928 елда Шекше авылының Гибадуллин Мингалимгә тормышка чыга. Ире Шекше мәктәбен төзетә. Авырып киткәнче, колхоз төзелгәч, аның рәисе була һәм үпкә чиреннән вафат була. Мөгаллимә апа 6 бала таба. 3 кызы (чәчәк-кызамыктан) авырып, сугыш чорында 37 елгы малае суга батып үлә. 1932 елгы Әхмәт Мингалим улы Свердловский өлкәсенен Югары Пышма шәһәрендә 40 ел шахтада эшләп пенсиягә чыга. Хәзер дә шунда яши.

“Әни сугыш чорында колхозда эшли. Шекше колхозында үзенен өендәге сыерын арба-чанага жигеп эшләүче бердәнбер колхозчы хатын-кыз була,”- дип искә ала улы Фоат. Колхозда барлык эшләрдә дә катнаша һәм 1967 елда 58 яшендә пенсиягә чыга. Соңгы елларда, авылның Акъябие булып, коръян ашларында абыстай вазифасын башкарды. 92 яшендә, килене Люция белән малае Фоат тәрбиясендә яшәп, 2002 нче елның 23 нче июнендә бакыйлыкка күчә һәм Шекше зиратына җирләнә.

Сугыш чорында куйган хезмәтләре өчен “1941-1945 елдагы хезмәтләре өчен медале” һәм Бөөк Ватан сугышының 30, 40, 50 еллыкларына юбилей медальләре” белән бүләкләнә. Сугыштан соңгы хезмәтләре өчен “Ветеран труда” медале белән бүләкләнә.

Сулдан: Марфуга, Гибадуллина
Мөгаллимә, Галимә Рахматуллина,

Сулдан:
Сабиржанова
Тәкъмилә,
Гибадуллина
Мөгаллимә,
Галимжанова
Нәсимә

Улы Гибадуллин Фоат кулъязмасыннан.

**Хужина Мәрвәр
Фатхрахмановна**

(21.12.1926 - 1.06.2008)

Хужина Мәрвәр Фатхрахмановна 1926 елның 21 декабрендә Әтнә районы Мөндеш авылында туган.

1933-40 елларда Мәңгәр сигезьеллык мәктәбездә белем алган.

1940-1944 елларда колхозда төрле эшләрдә эшләгән, үгез жигеп, элеваторга ашлык ташыганнар, яз көне симәнә ташып, чәчү чәчкәннәр.

1944-45 елларда 1 еллык тәрбиячеләр курсында белем алганнан соң, 1945 елның 25 ноябрендә Шекшәдә урнашкан 85 номерлы детдомга укытучы-тәрбияче булып эшкә билгеләнә.

Анда 1945 елдан 1953 елның 18 ноябренә кадәр эшли.

1947 елда Хужин Әхәт белән гаилә корып, 7 бала тәрбияләп үстергәннәр: 5 ир һәм 2 кыз бала.

1953 елдан 1981 елга кадәр “Ирек” колхозында төрле эшләрдә, ашханәдә пешекче булып эшләп, лаеклы ялга чыга.

1948 елның 3 ноябрендә “За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945гг.” медале белән бүләкләнгән.

1975 елның 4 августында “Тридцать лет Победы Великой Отечественной войны 1941-1945гг.”

1985 елның 6 маенда “Сорок лет Победы Великой Отечественной войны 1941-1945гг.”

1995 елның 22 мартында “Пятьдесят лет Победы Великой Отечественной войны 1941-1945гг.”

2000 елның 3 мартында Татарстан Республикасы Президенты исеменнән 1941-1945 еллардагы Бөөк ватан сугышында Жңңүнең 55 еллыгы хөрмәтенә Татарстан Республикасының истәлек билгесе белән бүләкләнде.

2005 елын 18 мартында “60 лет Победе в Великой Отечественной войне 1941-1945гг.” Юбилей медале белән бүләкләнде.

1981 елның 17 декабрендә “Ветеран труда” медале белән бүләкләнде.

1960 ел 25 март- 2 дәрәжә “Медаль материнства”;

1962 ел 12 апрель 1 дәрәжә “Медаль материнства”;

1964 ел 29 октябрь – 3 дәрәжә “Материнская слава” ордены белән бүләкләнгән.

2008 елның 1 июнендә вафат булды һәм Шекшә зиратына жңрләнде.

Хайруллина Нурлыхода

Хайрулла кызы

(27.07.1925 - 4.12.2000)

Минем әбием Хайруллина Нурлыхода Хайрулла кызы 1925 елның 27 июлендә Саба районы Мичәнбаш авылында туган. Шәмәрдән шифаханәсендә санитарка булып эшләгән. 1953 елда Алан-Елга егете Нәгыймов Әмингә кияүгә чыга, 8 бала тәрбиялиләр.

Гомер дәвамында “Ирек” колхозында төрле эшләрдә эшләгән.

2000 елның 4 декаберендә вафат булды һәм Алан-Елга зиратына җирләнде.

Оныгы Гатиятова Гөлия кулъязмасыннан.

7.04.2016

Мирзегәлямова Латифа

Галимбек кызы

(21.03.1899 –19.03.1981)

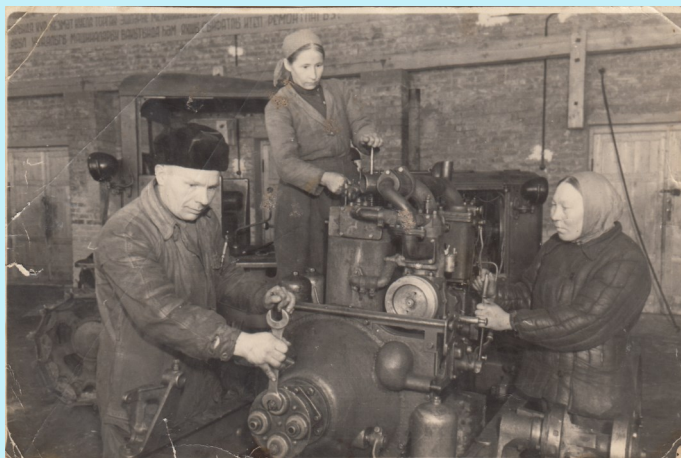
Мирзегәлямова Латифа Галимбек кызы 1899 елның 21 мартында Бакшанды авылында туган.

1925 елда Мирзегәлямов Мөхәммәди Галләм улына Шекше авылына кияүгә чыга. Ике бала тәрбияләп үстергәннәр. “Якты юл” исемендәге колхозда хезмәт куйган.

1981 елның 19 мартында вафат булып, Шекше зиратында җирләнгән.

Оныгы Мирзегәлямова Гөлфия кулъязмасы.

7.04.2016

**Файзрахманов
Нотфрахман
Файзрахман улы
(22.03.1914 - 08.04.2002)**

Файзрахманов Нотфрахман Файзрахман улы 1914 елның 22 мартында Саба районы Алан-Елга авылында туган. Авыр еллар булганлыктан, белем ала алмый, ләкин укырга, язарга өйрәнә.

14 яшендә, авылдашларына ияреп, шахтага эшлэргә чыгып китә, анда 2-3 ел йөреп, авылга кире кайта. Колхозлар оешкач, колхозда эшли.

1955 еллардан Кукмарада Яниль МТСында эшли башлый һәм 1959 елларга кадәр анда эшли. Бронь белән сугышка алынмый кала. Бу авыр елларда Кукмара МТСында бик тырышып эшли, зур дәрәжэлэргә ирешә. Тырыш хезмәткә өчен “Хезмәт Кызыл байрагы” ордены һәм Ленин ордены белән бүләкләнә.

1950-51 нче елларда авылга кайта һәм Азин МТСында эшли. Азин МТСы таралгач, колхозда бригадир, колхоз председателе, аннары озак еллар баш механик булып эшлэп, 1974 елда лаеклы ялга чыга.

1978 елга кадәр мастер-наладчик булып эшли.

1938 елда тормыш кора, тормыш иптәше Мөкәррәмә белән 4 малай үстерэләр. Малайларының барысын да укыталар, авыр елларда барысы да югары белем алалар. Олы малайлары Нәжип Казан авиация техникумын, аннары КАИны тәмамлап, авиация заводында төрлө житектәкчә урыннарда эшлэп, лаеклы ялга чыга.

Нәкыйп белән Каюм КХТИда укыйлар, Казан оргсинтез заводында эшлиләр.

Наиль, авыл хужалыгы институтын тәмамлап, озак еллар “Ирек” колхозында баш инженер булып эшли.

2002 нче елның 8 апрелендә вафат була һәм Алан-Елга зиратына жирләнә.

Улы Файзрахманов Наил, килене Гүзәлия кулъязмасыннан.

Сафина Миннехода
Хади кызы
(1929-17.01.2002)

Минем әнием Сафина Миннехода Хади кызы 1929 елда Сәрдә авылында туган. Сәрдә авылында 4 класс белем ала, авырту сәбәпле башка укымый. Яшүсмер кызлар окоп казый, урман кисәргә китәләр. Әнисенең аягы өшеп, ул тагын авылга кайта. Мәскәүгә торфта эшләргә китә. Язмышы аны тагы авылга кайтара. 1958 елда сабада овощесушительный заводта эшли. 1963 елда Шекше авылы егетенә кияүгә чыга. Колхозда һәм авыл советында жыештыручы булып эшли, 1984 елда лаеклы ялга чыга. 2002 елның 17 январенда вафат була. Шекше зиратына җирләнде.

Кызы Ибрагимова Рузалия
кульязмасыннан.

Назирова Марфуга

Фавариз кызы

(3.03.1908 – 5.12.1986)

Назирова Марфуга Фавариз кызы 1908 елның 3 мартында Алан-Елга авылында туган.

1939 елда Назиров Хәким Нәзир улына кияүгә чыккан. Бик бала тәрбияләгәннәр. “Тельман” исемле колхозда эшләгән. 1949 елдан башлап мәктәпкә пичкә ягу, жыештыру эшләре башкарган. Алан-Елга авылындагы башлангыч мәктәп Шекше мәктәбе белән берләшкәнче шунда хезмәт куйган.

Соңгы елларда колхозда эшләгән. 1986 елның 5 декабрендә вафат булган. Чиләбе шәһәрендә җирләнгән.

Марфуга апаның кызы

Хәкимә апа сөйләде, оныгы

Мирзагаллямова Гөлфия

Фотода: сулдан Аград,
Әлфекар, Марфуга, Хәкимә

кульязмасы.

07.04.2016 ел.

**Мөхәмәтжанова
Миннехәят Ислам кызы**

(14.01.1914 –13.12.2000)

Мөхәмәтжанова Миннехәят Ислам кызы 1914 елның 14 гыйнварында Алан-Елга авылында туа. Балачак еллары гражданнар сугышына туры килә. Этисе шул сугышта вафат була. 4 сыйныфны тәмамлаганнан соң, колхозга эшкә чыга. Шулай ук Бөөк Ватан сугышына кадәр балалар бакчасында мөдир булып эшли. Бөөк Ватан сугышы чорында илебезнең жиңүе өчен бөтен көчен, тырышлыгын кызганмый: окоп казый, урман кисә, вагон бушата. Кызганчыка каршы, сугыштан тормыш иптәше әйләнеп катмый. Нәни кызын әнисенә калдырып, иң авыр эшләрне ир-атлар белән беррәттән башкара: үгез жигеп көлтә, ашлык ташый, урак ура, көлтә бәйли. Бик күп еллар сыер савучы булып эшли. Сыер савучылар арасында иң алдынгысы була. 1955 елда аны Мәскәүгә авыл хужалыгы күргәзмәсенә алып баралар. Кызы Наилә тәрбиясендә яшәп, 2000 елның 13 декабрендә 86 яшендә вафат була.

Миннехәят кызы Наилә апа сөйләгәннәрне
оныгы Мөхәммәтжанова Гөлнирә язды.

07.04.2016 ел.

**“Баш иябез
Бөек елларга”**

Мирзекиев Камил Мирзеки улы

(12.09.1931 –17.07.2000)

Минем этием Мирзекиев Камил 1931 елның 12 сентябрендә бишенче бала булып туа. Яшьлек еллары ат көтүләре көтеп, эшләп үтә. 3 ел армия сафларында хезмәт итеп кайта. Армиядан кайткач, тормыш корып жибәрә. Ул елларда колхоз эше атлар жылкәсендә була. Эти дә ат белән нинди генә эшләр башкармый. Басудан бәрәңге, көн саен Сабага бедон белән сөт ташыйлар, сука сукалылар. Колхозга тракторлар кайта башлагач, атлар кысырыклана. Этием бер эштән дә куркып тормый, фермага дуңгызлар карарга керә. Аннан аның тырышлыгын күреп, фермага мәдир итеп куялар, күп еллар мәдирлек эшен башкара. Аннан соң тагын да авыррак эшкә- яшелчә бакчасына бригадир итеп куялар. Алар анда ниләр генә үстермиләр: кыяр, помидор, кишер, чөгөндөр, суган, кәбестә. Ул вакытта Саба районы халкы безнең колхозның кәбестәсен ашый, кыярны, помидорны тозлыйлар.

Яше барган саен, этинең сәламәтлегә дә начарлана, жиңелрәк эш сорый. Аны тагын да җаваплы эшкә- фуражер итеп куялар. Ул, пенсиягә чыкканчы, шушы вазифаны башкара. Нинди генә эшкә тотынса да , этием һәр эшне намус белән, җиренә җиткереп башкара торган кеше иде.

Этием 2000 елның июлендә Алан-Елга зиратында җирләнде.

Кызы Маметова Хәмдия кулъязмасыннан.

7.04.2016

Зиннатова Газизжамал

Вафин кызы

(1.06.1918 - 5.09.2007)

Зиннатова Газизжамал 1918 елда 1 июнендә Алан-Елга авылында туа. Шушы авылда мәктәптә 4 ел белем ала. Аннан соң эти-энисенә төрле эшләрдә булышкан. Урак урган, көлтә бәйләгән, кайда эшкә кушсалар, шунда эшләгән. 1941 елда шушы авылда туып үскән авыл егете Зиннатов Әсхәдулла белән яңа тормыш корып жибәрәләр. Бу 1941 елның 16 январе була. Бу вакытта киbetкә эшкә керә. 1941 елда сугыш башлана. Әсхәдулланың әнисе Сәрбижиһан апа 4 улын сугышка озата: Гатаулла, Сабиржан, Әсхәдулла һәм Идиятулла. Сугыштан өч улы исән-сау әйләнеп кайта. Ә төпчек улы Идиятулла мәңгелеккә сугыш кырында ятып кала. Шушы чорда Мәскәүдән һәм башка жирләрдән авылга эвакуацияләнгән кешеләрне китерәләр. Газизжамал апа, көн саен ат жигеп, Шәмәрдәннән шул кешеләр өчен ипи һәм башка продукцияләр ташый. Аның өстенә авыл советында налог жыючы булып та эшли. Жыелган әйберләргә һәм акчаларны Сабага алып барып тапшыра. Шушы елны мәхәббәт жимеше булган сабий дөньяга аваз сала. 1 яшьлек булгач, ул авырып үлеп китә. “Баланы карарга вакыт та булмады. Әнкәй дә олы кеше иде,” -дип әйтә торган иде. Шушы авыр чорларны исән-сау үткәргәннәр. 1945 елының ноябрь аенда Әсхәдулла исән-сау авылына әйләнеп кайта. Шушы авылда икәүләшеп тырышып хезмәт куялар, балалар үстерәләр.

2007 нче елның 5 сентябрендә вафат була һәм Алан-Елга зиратына күмелә.

Улы Фәнил, килене Райхана кулъязмасы.

8.04.2016

Зарипова Шәмсебану

Гайнан кызы

(11.12.1914 – 2.06.1997)

Минем әнием Зарипова Шәмсебану Гайнан кызы 1914 елның 11 декабрендә Саба районы Шекше авылында өченче бала булып дөньяга килә.

Мәктәптә әйбәт укый, укып бетергәч, укытучы булырга теләге була. Тик әнисе ризалык бирми. Соңыннан ул трактористлыкка укый һәм 16 яшендә тракторда эшли башлый. 1938 елда Ислам исемле егет белән гаилә коралар. 1939 елда уллары Рифкәт һәм 1942 елда кызлары Фалиянуз туа. Ислам абый сугышта үлеп кала.

10 елдан соң әни, яңадан кияүгә чыгып, ике кыз бала алып кайта. Олы кызлары Зөбәржәт Ташкентта яшәп өч бала үстерде. Хәзерге вакытта Мәскәүдә яши. Икече кызлары мин -Зөлфирә Саба арыоны Иләбәр авылында яшим, 2 бала үстердем.

Әни, лаеклы ялга чыкканчы, колхозда төрле эшләрдә эшләде. Бөек Жңңүнең 30, 40, 50, 55 еллыгы медальләре белән бүләкләнде.

Әниебез 1997 елның 2 июнендә бакыйлыкка күчте һәм Шекше авылы зиратына җирләнде.

Кызы Галимуллина Зөлфирә Газизҗан кызы кулъязмасыннан. Иләбәр авылы.

09.04.2016 ел

“Баш иябез
Бөөк елларга”

**Ахмадиев (Давлетшин)
Газизжан Дәүлатша улы**
(8.01.1927-20.08.2001)

Минем этием Ахмадиев (Давлетшин) Газизжан Дәүлатша улы 1927 елның 8 январенда Саба районы Шекше авылында дүртенче бала булып дөньяга килә. Кечкенәдән абый-апаларыннан эшкә өйрәнәп үсә. Колхозда төрле эшләрдә дә, бригадир да булып та эшли. Әни белән ике кыз тәрбияләп үстерәләр. Кызлар, тормышка чыгып, үз урыннарын табып, үзләре эти-әни, әби-бабай булып гомер кичерәләр.

Эти, пенсиягә чыкканчы, Шекшедә яшелчә бакчасында 10 ел яшелчәләр үстерде. 1987 елда “Хезмәт ветераны” булып пенсиягә чыкты. В.И.Ленинның 100 еллыгына медале дә бар.

2001 елның 20 августында Иләбәр авылында вафат булып, Шекше зиратына жирләнде.

Өстәге фотода Газизжан абый белән, Зөлфирә апаның кызы Айсылу.

2001 ел.

1 елдан соң Газизжан абый вафат була.

Кызы Галимуллина Зөлфирә кулъязмасыннан.

Иләбәр авылы.

09.04.2016 ел